

Στίχοι 1043-1099:Ο Μονόλογος του Μενελάου

Σύνοψη περιεχομένου

Μετά την Ελένη έρχεται η σειρά του Μενελάου να προσπαθήσει να μεταπείσει τη Θεονόη. Ο γενναίος μαχητής της Τροίας δεν καταδέχεται να ικετεύσει τη μάντισσα. Ο πρότερος ένδοξος βίος του τον επιβάλλει να προτιμήσει το δρόμο του θάρρους. Ζητά από τη Θεονόη να σωθεί ο ίδιος και να του δοθεί πίσω η γυναίκα του. Την ίδια απαίτηση επαναλαμβάνει και στον Πρωτέα γονατίζοντας στον τάφο του και επισημαίνει ότι και η ίδια η κόρη του δε θα ήθελε να κακολογούν τον πατέρα της. Στη συνέχεια επικαλείται τη βοήθεια του Άδη αφήνοντας να υπονοηθεί η ανδρεία του στο πεδίο της μάχης. Τον καλεί ή να φέρει πίσω στη ζωή τους Τρώες που σκότωσε για χάρη της Ελένης ή να υποχρεώσει τη Θεονόη να επιδείξει την ίδια αρετή με τον πατέρα της και να του δώσει τη γυναίκα του. Τέλος, αναφέρει ό,τι αποσιώπησε η Ελένη, δηλ. να αναμετρηθεί με το Θεοκλύμενο και να τον σκοτώσει ή να σκοτωθεί. Αν ο Θεοκλύμενος αρνηθεί τη μονομαχία, τότε είναι αποφασισμένος να σκοτώσει την Ελένη και έπειτα να αυτοκτονήσει και ο ίδιος πάνω στον τάφο, ώστε το αίμα τους να ντροπιάζει αιώνια τον Πρωτέα. Ακολουθεί η δήλωσή του ότι κανείς δεν πρόκειται να πάρει την Ελένη, γιατί ο ίδιος θα την οδηγήσει στη Σπάρτη ή στον Άδη. Ο Μενέλαος κλείνει το λόγο του καλώντας τη Θεονόη να φανεί δίκαιη.

Ενότητες

A.1043-1060: η απαίτηση του Μενελάου

B.1060-1076: η επίκληση στον Πρωτέα και στον Άδη

Γ.1077-1098: η απειλή

1. Σχολιάστε την παρέμβαση του Χορού λίγο πριν πάρει το λόγο ο Μενέλαος.

Ο Χορός συμπεριφέρεται σαν κάποιος Αθηναίος που παρακολουθεί τον αγώνα λόγων. Ορίζει το τέλος της ενός και δίνει το λόγο στον άλλο.

2. Με ποιο τρόπο απευθύνεται ο Μενέλαος στη Θεονόη και τι της ζητά;

Ο Μενέλαος ζητά από τη Θεονόη να φανεί δίκαιη και να επιτρέψει στο ζευγάρι να φύγει από την Αίγυπτο. Ακολουθεί ωστόσο διαφορετική τακτική από την Ελένη, δεν καταδέχεται να παρακαλέσει. Ως ήρωας και βασιλιάς έχει μάθει να εξαναγκάζει τους άλλους να υπακούουν με τη βία στο θέλημά του. Αν η Θεονόη δεν τους βοηθήσει θα πληγεί η υστεροφημία της, θα τη λένε κακιά.

3. Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί ο Μενέλαος για να πείσει τη Θεονόη;

Χρησιμοποιεί το ίδιο βασικό επιχείρημα με την Ελένη, δηλ. την υπόσχεση του Πρωτέα να δώσει την Ελένη πίσω στον άνδρα της. Ωστόσο, η Ελένη ως γυναίκα χρησιμοποιεί την ικεσία, την παράκληση και τη συγκινητική ομιλία, ενώ ο Μενέλαος ως άνδρας το απαιτητικό και ηρωικό ύφος, την απειλή και τον ψυχολογικό εκβιασμό.

4. Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο Μενέλαος;

A. Επίκληση στη λογική: είναι δίκαιο να πάρει πίσω τη γυναίκα του και επιπλέον, αν η Θεονόη δεν τον βοηθήσει, θα τη λένε κακιά.

B. επίκληση στο συναίσθημα: απειλεί ότι θα σκοτώσει το Θεοκλύμενο ή την Ελένη και θα αυτοκτονήσει πάνω στον τάφο του Πρωτέα.

Γ. επίκληση στο ήθος του δέκτη: Αν η Θεονόη δεν τον βοηθήσει θα θεωρηθεί κακός άνθρωπος.

Δ. επίκληση στο ήθος του ομιλητή: αναφέρεται στη γενναιότητα του, στην προσωπική του αξία και στην υστεροφημία του.

5. Ποιες αξίες επικαλείται ο Μενέλαος;

Γενναιότητα, θάρρος, δικαιοσύνη, προσωπική αξία, αποφασιστικότητα, υστεροφημία.

6. Σε τι μοιάζει και σε τι διαφέρει η σκηνή που μελετούμε από έναν τυπικό αγώνα λόγων;

Ο ποιητής δημιουργεί μια δικαστική σκηνή όπου οι πρωταγωνιστές προσπαθούν να κερδίσουν τη σωτηρία τους. Η Θεονόη διαδραματίζει το ρόλο του δικαστή. Ο Χορός υποδύεται το ρόλο του συνηγόρου. Οι ρήσεις του Μενελάου και της Ελένης ωστόσο δεν αποτελούν αγώνα λόγων με την κλασική έννοια του όρου, αφού οι δύο ήρωες έχουν τον ίδιο στόχο και δε στρέφονται ο ένας εναντίον του άλλου. Δημιουργείται μια ατμόσφαιρα αγώνα, καθώς το ίδιο βασικό επιχείρημα υποστηρίζεται και τεκμηριώνεται με διαφορετικό τρόπο.

7. Το αίτημα των δυο ηρώων δεν είναι διαφορετικό. Θα μπορούσε λοιπόν να λείπει ο λόγος του Μενελάου;

Η ρήση του Μενελάου δεν είναι περιττή. Οι δύο ήρωες ζητούν από τη Θεονόη το ίδιο πράγμα, αλλά ο τρόπος τους είναι διαφορετικός. Η Ελένη ως γυναίκα απευθύνεται στο συναίσθημα. Ο Μενέλαος ως άνδρας πρέπει να δείξει αυτοσυγκράτηση και να εκφραστεί με λογική. Η μια ρήση συμπληρώνει την άλλη.

8. Με βάση την παρουσία και τα λόγια του Μενελάου σε αυτή τη σκηνή πώς θα τον χαρακτηρίζατε:

-γενναίο άνδρα;

-καυχησιάρη στρατηγό;

-δειλό;

Πιστεύετε ότι είναι τραγικό πρόσωπο;

Ο Μενέλαος είναι γενναίος. Δεν παρακαλά ούτε κλαίει και συμπεριφέρεται σύμφωνα με το ηρωικό ιδεώδες. Είναι όμως και απιτητικός και απειλητικός. Έχει το ήθος του πολεμιστή που έχει συνηθίσει να διατάζει. Η τραγικότητα του έγκειται στο ότι δεν καθορίζει ο ίδιος τη μοίρα του, αλλά η Θεονόη και οι Θεοί.

9. Ποια είναι η διάνοια του Μενελάου;

Ο Μενέλαος ως ήρωας επιστρέφει νικητής και συνηθισμένος να υποχρεώνει και να διατάζει χρησιμοποιεί ως μέσο το φόνο και τον πόλεμο.

10. Πώς επιδρά η σκηνή στους θεατές;

Η γενναιότητα και η τόλμη του Μενελάου ξαφνιάζει ευχάριστα τους θεατές. Η αποφασιστικότητα του και η απειλή να πάρει μαζί του την Ελένη ζωντανή ή νεκρή εγείρουν τον έλεο και το φόβο.

11. Ποιοι είναι οι σκηνοθετικοί δείκτες της σκηνής;

1046-47: Ο Μενέλαος δε γονατίζει, μιλά ισότιμα στη Θεονόη.

1057-1058: Ο Μενέλαος γονατίζει στον τάφο του Πρωτέα.

1083-85: Ο Μενέλαος με το ξίφος κάνει την ανάλογη κίνηση. Ο τόνος της φωνής του είναι έντονος.

Στ.1100-1139:Η τελική απόφαση της Θεονόης

Σύνοψη περιεχομένου

Η μάντισσα μετά από όσα άκουσε αλλάζει την αρχική της απόφαση και δηλώνει ευσεβής και πρόθυμη να κρατήσει καθαρό το όνομα του πατέρα της και να μη συνεργήσει με τον άδικο αδερφό της. Συντάσσεται με την Ήρα και παραδέχεται ότι θα συνιστούσε αδικία η άρνησή της να αποδώσει την Ελένη στον άντρα της. Υπόσχεται εχεμύθεια και καλεί το ζεύγος να βρει τρόπο διαφυγής. Αποχωρεί αφού πρώτα τους συμβουλεύει να παρακαλέσουν την Αφροδίτη να επιτρέψει την επιστροφή τους στην πατρίδα και την Ήρα να μην αλλάξει γνώμη.

Ενότητες

Στ.1110-1113:η απόφαση της Θεονόης

Στ.1114-1123:η απόψη της Θεονόης για την αθανασία της ψυχής.

Στ.1123-1137:Η συμβουλή της Θεονόης

1.Σχολιάστε την παρέμβαση του Χορού στους στ.1099-1100.

Ο Χορός είναι συνήθως ουδέτερος. Δίνει το λόγο στη Θεονόη. Η φράση ‘‘εσύ ‘θα κρίνεις’’ θέτει τη μάντισσα προ των ευθυνών της. Της δίνει το ρόλο του δικαστή και την υποχρεώνει να επιλέξει.

2.Ποια απόφαση παίρνει η Θεονόη και πώς την αιτιολογεί;

Η Θεονόη αποφασίζει να βοηθήσει το ζεύγος, γιατί έχει έμφυτη ευσέβεια και θέλει να τη διατηρήσει. Επίσης, επιθυμεί να μη ντροπιάσει το όνομα του πατέρα της. Θα ενεργήσει με γνώμονα τη δικαιοσύνη. Τέλος, πιστεύει πως με την απόφασή της θα βοηθήσει και τον αδερφό της να μη διαπράξει ένα ολέθριο λάθος.

3.Ποιες δυνάμεις που συγκροτούνταν στην ψυχή της Θεονόης τελικά επικράτησαν;

Ανάμεσα στο χρέος προς τον αδερφό της και στο δίκαιο αίτημα του Μενελάου και της Ελένης η Θεονόη επιλέγει το δεύτερο. Αποφασίζει να εκπληρώσει τη δέσμευση του πατέρα της απορρίπτοντας το προσωπικό όφελος.

4.Ποιες αρχές καθόρισαν τη στάση της Θεονόης;

Η ευσέβεια, η υστεροφημία, η κληρονομιά της δικαιοσύνης, η επικείμενη τιμωρία, η αγνότητά της και επομένως η έλλειψη συνάφειας με την Αφροδίτη.

5.Σήμερα έχουν ισχύ οι επιλογές της Θεονόης;

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από κρίση αξιών. Οι άνθρωποι ενεργούν με βάση το ατομικό συμφέρον και το κέρδος. Η Θεονόη έχει ιδανική συμπεριφορά και μπορεί να αποτελέσει πρότυπο για τις επιλογές μας.

6.Η σκηνή που παρακολουθήσαμε προσθέτει δραματική ένταση και προωθεί την εξέλιξη;

Η οριστική απόφαση της Θεονόης προκαλεί αγωνία στους θεατές και με τη σιωπηρή συγκατάθεσή της να βρει το ζεύγος τρόπο να φύγει από την Αίγυπτο προωθεί την εξέλιξη.

7.Οι λόγοι των πρωταγωνιστών δείχνουν τη ρητορική δεινότητα του Ευριπίδη;

Ο Ευριπίδης αποδεικνύει τη ρητορική του ικανότητα, καθώς οι ήρωές του προβάλλουν επιχειρήματα τα οποία συνιστούν διαφορετικούς τρόπους πειθούς, ώστε να πειστεί η Θεονόη.

8.Θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τη σκηνή με τη Θεονόη περιττή και να ισχυριστούμε ότι προσθέτει έναν κωμικό τόνο στο έργο;

Αν έλειπε η συγκεκριμένη σκηνή, το έργο ούτε θα κέρδιζε ούτε θα έχανε. Στο τέλος της σκηνής η αγωνία είναι η ίδια για την τύχη του ζευγαριού. Από την άλλη, η μυστηριακή εμφάνιση της Θεονόης και ο κομπασμός της για τις μαντικές της ικανότητες προσθέτει έναν κωμικό τόνο στο έργο.

9.Στη συγκεκριμένη σκηνή προβάλλονται αξίες που δίνουν βαθύτερη ιδεολογική διάσταση στο έργο;

Η Θεονόη προβάλλει αξίες όπως η ευσέβεια, η δικαιοσύνη, η καλή φήμη, η αγνότητα και ο σεβασμός. Έχει πλούσιο συναισθηματικό και πνευματικό κόσμο και δύναμη ψυχής, αφού αψηφά τη σωτηρία της για το δίκαιο.

10.Για ποιους λόγους η Θεονόη δεν προβλέπει το μέλλον των ηρώων στο τέλος της σκηνής;

Η Θεονόη δεν αποκαλύπτει τίποτα στο ζεύγος, γιατί αν το έκανε, το τελευταίο μέρος του έργου θα ήταν περιττό. Επιπλέον, ο ποιητής βρίσκει την ευκαιρία να μας δείξει ότι ο άνθρωπος μπορεί να καθορίσει τη ζωή του.

11.Πώς περιμένεις να αντιδράσουν οι ήρωες μετά την αποχώρηση της Θεονόης;

Η σωτηρία των ηρώων εξαρτάται από τους ίδιους. Πρέπει να παρακαλέσουν την Αφροδίτη και την Ήρα και να επιστρατεύσουν την επινοητικότητα τους για να ξεφύγουν.

12.Χαρακτηρίστε τη Θεονόη.

Είναι ευσεβής, συνετή και δίκαιη. Η απόφασή της θα ωφελήσει την ίδια, το ζεύγος και τον αδερφό της. Την ενδιαφέρει η υστεροφημία η δική της και του πατέρα της, του οποίου θέλει να φανεί αντάξια.

13.Ποια είναι η επίδραση της σκηνής στους θεατές;

Η απόφαση της Θεονόης ανακουφίζει τους θεατές και τους κάνει να αισιοδοξούν για τη σωτηρία των δυο ηρώων.

13.Εντοπίστε τις προοικονομίες στους στ.1100-1139.

Στους στίχους 1130-32 και 1139 προοικονομείται η κατάστροφη του σχεδίου από το ζεύγος και η σωτηρία του αντίστοιχα.

14.Να σχολιάσετε τους στίχους 1138-1139.

Ο Χορός εκφράζει τη λογική αντίληψη ότι μόνο ο δίκαιος ευτυχεί με αφορμή την τελική απόφαση της Θεονόης. Εδώ προοικονομείται το αίσιο τέλος του έργου.

15.Ποια είναι τα κεντρικά θέματα στο τελευταίο μονόλογο της Θεονόης;

1119-1120: Οι αρχαίοι πίστευαν ότι οι άνθρωποι που έκαναν κακές πράξεις τιμωρούνταν μετά το θάνατό τους. Η ιδέα της μεταθανάτιας τιμωρίας ανάγεται στους Ορφικούς. Ανάλογες πεποιθήσεις έχουν ο Αισχύλος και ο Πλάτων.

1120-1123: Ο Ευριπίδης πιστεύει πως το σώμα ανήκει στη γη, ενώ η ψυχή στον αιθέρα, επηρεασμένος από τις αντιλήψεις της εποχής του για την αθανασία της ψυχής και το διαχωρισμό της από το σώμα.

Παράλληλο κείμενο σελ. 79

Το κείμενο αναφέρεται στις απόψεις των Σοφιστών και του Σωκράτη για το δίκαιο και το άδικο. Για τους σοφιστές η αλήθεια έχει δυο όψεις και είναι υποκειμενική. Για το Σωκράτη η αλήθεια είναι αντικειμενική και οι αξίες σταθερές.